

13. Рыбников Б.Б. Проблема сокрытия преступлений и ее место в советской криминалистике / Б.Б. Рыбников // Криминалистический сборник. – Рига, 1972. – С. 67–70.
 14. Справа № 1кп-1339/12 // Архів Ленінського районного суду м. Луганська, 2013 р.
 15. Справа № 2610/25688/2012 // Архів Шевченківського районного суду м. Києва, 2012 р.
 16. Справа № 490/828/13-к // Архів Центрального районного суду м. Миколаєва, 2013 р.
 17. Тищенко В.В. Концептуальні основи розслідування корисливо-насильницьких злочинів : автореф. дис. ... докт. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В.В. Тищенко ; Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2003. – 34 с.

УДК 343.5

СІРОУХ І.В.

**АЛГОРИТМИ ДІЙ СЛІДЧОГО ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ
 СТВОРЕННЯ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ РОЗПУСТИ ТА ЗВІДНИЦТВА,
 УЧИНЕНИХ ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ**

Статтю присвячено розгляду деяких аспектів розслідування створення або утримання місць розпусти та звідництва, учинених організованими групами. Акцентовано увагу на важливості алгоритмів дій слідчого в розкритті досліджуваного кримінального правопорушення.

Ключові слова: розслідування, звідництво, організаційно-тактичне забезпечення, слідча (розишкова) дія, алгоритм, тактичний прийом.

Статья посвящена рассмотрению некоторых аспектов расследования создания или содержания мест разврата и сводничества, совершенных организованными группами. Акцентировано внимание на важности алгоритмов действий следователя в раскрытии исследуемого преступления.

Ключевые слова: расследование, сводничество, организационно-тактическое обеспечение, следственное (розыскное) действие, алгоритм, тактический прием.

The article is devoted to the consideration of some aspects of the investigation of the establishment or maintenance of places of debauchery and pandering committed by organized groups. Attention is focused on the importance of the investigator's algorithms in investigating the crime being investigated.

Key words: investigation, pandering, organizational and tactical support, investigative action, algorithm, tactical reception.

Постановка проблеми. Розслідування кримінальних правопорушень вимагає від працівників правоохоронних органів злагодженої діяльності, спрямованої на встановлення істини в справі. Така система дій можлива лише завдяки чіткій алгоритмізації розслідування та керівній ролі слідчого. Він повинен ефективно планувати заходи, а також здійснювати розподіл функцій між відповідними працівниками підрозділів Національної поліції України. Під час розслідування створення або утримання місць розпусти та звідництва, учинених організованими групами, питання створення дієвих алгоритмів дій слідчого не втрачає своєї актуальності.

Аналіз публікацій. Ця проблематика висвітлювалась у роботах В.П. Бахіна, Р.С. Белкіна, В.Д. Берназа, А.Ф. Волобуєва, В.А. Журавля, А.В. Іщенко, О.Н. Колесніченка, В.О. Ковалової, В.К. Лисиченка, Є.Д. Лук'янчикова, В.Г. Лукашевича, М.В. Салтевського, К.О. Чаплинського, В.Ю. Шепітька, М.П. Яблокова та інших науковців. Проблеми попередження й

© СІРОУХ І.В. – ад'юнкт кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії (Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ)

розслідування кримінальних правопорушень проти моральності розглядали М.С. Дмитрієв, О.О. Дудоров, Д.Є. Кирюха, С.Г. Кулик, В.Ю. Мосяженко, К.Ю. Назаренко. Однак у їхніх дослідженнях не було приділено достатньої уваги алгоритмам дій слідчого під час розслідування створення або утримання місць розпусти та звідництва, учинених організованими групами. Тому маємо на меті визначити їх крізь призму дослідження різних позицій науковців та емпіричного матеріалу.

Постановка завдання. Метою статті є визначення алгоритмів дій слідчого під час розслідування створення або утримання місць розпусти та звідництва, учинених організованими групами.

Результати дослідження. За даними Генеральної прокуратури України, у 2013 р. вчинено 420 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти та звідництвом, за якими в 311 випадках було складено обвинувальні акти; у 2014 р. вчинено 509 таких злочинів, за якими обвинувальний акт було складено лише в 321 кримінальному провадженні; у 2015 р. вчинено 476 злочинів аналізованої категорії, тоді як обвинувальний акт було складено лише в 355 провадженнях; за перше півріччя 2016 р. вчинено 186 злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти та звідництвом, з яких лише в 92 випадках особам повідомлено про підозру, що складає 50% проваджень. Водночас певна кількість досліджуваних кримінальних правопорушень вчинюються організованими угрупованнями.

З приводу питання слідчих ситуацій В.В. Лисенко зазначає, що їх дослідження сприяє конкретизації методик розслідування, підвищенню їх ролі та наближенню теоретичних досліджень до вимог практичної діяльності [4, с. 76–77]. У ході розслідування слідчий ознайомлюється з великою кількістю речових доказів, документів. Це він здійснює з метою безпосереднього отримання інформації в результаті проведення оперативно-розшукових і слідчих дій. З огляду на це приймаються відповідні рішення про організацію та планування процесу розслідування злочинів, використання допомоги спеціалістів та інших підрозділів органів внутрішніх справ. Дані про обставини вчинення злочину є предметом аналізу в процесі розслідування. Сукупність такої інформації, отриманої з різних джерел, становить зміст слідчої ситуації [3, с. 56].

В.К. Весельський вважав, що зазначена категорія належить до кола понять криміналістичної тактики та вже в цій якості, як і інші тактико-криміналістичні поняття, реалізується в криміналістичній методиці. Цей висновок він обґрунтовує тим, що саме слідча ситуація зумовлює тактику конкретних слідчих дій [2, с. 195].

Ми підтримуємо позицію С.В. Великанова, який визначив слідчу ситуацію як сукупність сформованих на певному етапі умов, що сприймаються, оцінюються та використовуються слідчим для вирішення тактичних завдань і досягнення загальних цілей розслідування [1, с. 9].

В.О. Шершньова визначила, що початкова слідча ситуація може розглядатись у двох аспектах: теоретичному (як типова стосовно конкретного виду злочину та навіть ширше – як наукова, абстрактна категорія) і практичному (як конкретна життєва ситуація в кримінальній справі, що перебуває в провадженні слідчого, характеризує початковий етап розслідування та включає насамперед інформацію про результати попередніх перевірок, невідкладних слідчих дій та оперативно-розшукових заходів). Її основні елементи є такими:

– першочергова інформація, отримана в ході перевірки заяв, повідомлень та відразу після порушення кримінальної справи, про подію, що містить ознаки злочину, і про осіб, причетних до цієї події;

– об'єктивні умови, що характеризують отримання цієї інформації (місце, час, кліматичні умови, використання науково-технічних засобів тощо);

– сили й засоби, які має у своєму розпорядженні слідчий для подальшої роботи щодо використання початкової інформації в цих умовах;

– позиція підозрюваного, потерпілого, свідків, а також результати їх протидії встановленню істини на початковому етапі розслідування та потенційна можливість протидії;

– інші фактори, що перешкоджають чи сприяють успішному вирішенню криміналістичних завдань (втрата речових доказів, виявлених під час огляду, явка з повинною тощо) [9].

Незважаючи на правильне визначення співвідношення загальних вимог закону та особливостей кримінальних проваджень за фактами вчинення організованими групами створення чи утримання місць розпусти та звідництва, на практиці воно має суперечності. Особливо це стосується вибору комплексу організаційних, пошукових і слідчих (розшукових) дій (тобто тактичних операцій) під час вирішення певних слідчих ситуацій.

Об'єктивними чинниками, що впливають на це, на думку В.К. Весельського, є такі:

- 1) наявність і характер доказової та орієнтуючої інформації, яка є в розпорядженні слідчого;
  - 2) наявність і стійкість існування ще не використаних джерел доказової інформації та надійних каналів надходження орієнтуючої інформації;
  - 3) інтенсивність процесів зникнення доказів і сила чинників, які впливають на ці процеси;
  - 4) наявність у цей момент у розпорядженні слідчого необхідних сил, засобів, часу та можливість їх оптимального використання;
  - 5) існуюча в цей момент кримінально-правова оцінка розслідуваної події [2, с. 194–195].
- Натомість суб'єктивні чинники є такими:
- 1) психологічний стан осіб, які фігурують у розслідуваній справі;
  - 2) психологічний стан слідчого, рівень його знань і вмінь, практичний досвід, здатність приймати та реалізовувати рішення в екстремальних умовах;
  - 3) протидія встановленню істини з боку злочинця та його зв'язків, а іноді й потерпілого та свідків;
  - 4) сприятливий (безконфліктний) перебіг розслідування;
  - 5) зусилля слідчого, спрямовані на зміну слідчої ситуації в бажаний бік;
  - 6) наслідки помилкових дій слідчого, оперативного працівника, експерта;
  - 7) наслідки розголошення даних досудового слідства;
  - 8) непередбачені дії потерпілого або осіб, не причетних до розслідування [2, с. 194–195].
- В.В. Тіщенко визначив такий перелік завдань, які повинні вирішуватись на початковому етапі розслідування насильницьких злочинів:
- виявлення й фіксація доказової інформації щодо злочину, який розслідується «по гарячих слідах»;
  - вжиття заходів для запобігання втраті доказової інформації, що міститься в слідах, документах, інших об'єктах, її своєчасне виявлення та фіксація;
  - з'ясування й оцінка сформованої після порушення кримінальної справи слідчої ситуації;
  - виявлення джерел інформації про розслідуваний злочин;
  - визначення напряму розслідування та розроблення плану розслідування;
  - обрання форми й методів взаємодії з органами та службами, які здійснюють оперативно-розшукову роботу;
  - пошук та одержання інформації про механізм та обстановку вчиненого злочину;
  - збирання й вивчення відомостей про особистість потерпілого;
  - пошук, одержання та аналіз інформації про осіб, які вчинили злочин, їх розшук і затримання [8, с. 137].
- Згідно з опитуванням працівників слідчих підрозділів щодо факторів, які впливали на те, що розслідувані ними створення або утримання місць розпусти й звідництва, учинені організованими групами, залишались нерозкритими, було визначено такі чинники об'єктивного характеру:
- а) злочин учинено за відсутності очевидців в умовах певного місця та часу (18%);
  - б) знищення окремих слідів і доказів заінтересованими особами (79%).
- Також за даними опитування виокремлюються такі фактори суб'єктивного характеру, які впливали на те, що розслідувані працівниками створення або утримання місць розпусти й звідництва, учинені організованими групами, залишались нерозкритими:
- а) несвоєчасний виїзд слідчо-оперативної групи на місце події (11%);
  - б) невикористання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій (67%);
  - в) невикористання (недостатнє використання) спеціальних знань у процесі слідства (71%);
  - г) незадовільне проведення пошукових заходів під час встановлення злочинця «по гарячих слідах» (73%).
- У свою чергу працівники оперативних підрозділів щодо цього питання визначили дещо більшу кількість факторів. Зокрема, вони назвали такі чинники об'єктивного характеру:
- а) злочин учинено за відсутності очевидців в умовах певного місця та часу (26%);
  - б) знищення окремих слідів і доказів заінтересованими особами (63%).
- Серед факторів суб'єктивного характеру ними визначено такі:
- а) несвоєчасний виїзд слідчо-оперативної групи на місце події (34%);
  - б) поверхневий огляд місця події (79%);
  - в) невикористання науково-технічних засобів під час проведення слідчих (розшукових) дій (82%);

г) невикористання (недостатнє використання) спеціальних знань (91%);

г) незадовільне проведення пошукових заходів під час встановлення злочинця «по гарячих слідах» (19%);

д) відсутність планування та системності в організації розслідування на початковому етапі (47%);

е) помилки в оцінці наявної інформації й доказів, унаслідок яких були висунуті та перевірялись хибні версії (49%).

Незважаючи на зазначені чинники, кримінальні правопорушення розслідуються, тому визначення алгоритму дій працівників у тій чи іншій ситуації є обов'язковим.

Серед типових слідчих ситуацій розслідування створення або утримання місць розпусти та звідництва К.Ю. Назаренко виділяє такі:

1) злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину (24%). У цьому разі головним завданням слідчого є збирання інших доказів вини особи для повідомлення їй про підозру;

2) злочинець відомий, проте доказів недостатньо для повідомлення про підозру (48%). Це найбільш складна слідча ситуація. Важливого значення набуває вміння слідчого якісно провести огляд місця розпусти, допитати свідків злочину та відповідно до отриманої інформації призначити найбільш оптимальний перелік судових експертиз, що дасть змогу довести причетність певної особи до конкретних дій;

3) злочинець відомий, проте він переховується від слідства й суду (16%). За цієї ситуації слідчому необхідно вжити вичерпних заходів для швидкого встановлення його місця знаходження та затримання;

4) злочинець невідомий (12%). Ця ситуація визначається потребою в максимальній фіксації матеріальних та ідеальних слідів злочину, здійсненні заходів щодо встановлення й розшуку злочинця та можливих його співучасників, а також виявленні інших епізодів злочинної діяльності [7, с. 12].

Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дав змогу виділити такі слідчі ситуації відповідно до специфіки нашого дослідження:

– виявлена організована група, є достатні фактичні дані, що свідчать про вчинення нею кримінального правопорушення (19%);

– відомі окремі члени організованої групи, проте доказів достатньо для повідомлення про підозру лише одному з них (62%);

– відомі окремі члени організованої групи, однак вони переховуються від слідства та суду (12%);

– злочинці невідомі, проте виявлені факти вчинення створення або утримання місць розпусти та звідництва (5%);

– інші (2%).

З огляду на визначені ситуації спробуємо окреслити алгоритми дій слідчого за кожною з них.

Стосовно першої ситуації бачимо, що виявлено організовану групу, є достатні фактичні дані, що свідчать про вчинення нею кримінального правопорушення: отримано інформацію про злочин від очевидців події, виявлено матеріальні сліди злочину. Ця розповсюджена ситуація визначає необхідність максимальної фіксації слідової картини злочину, вжиття заходів із встановлення особи злочинця (членів організованої групи) та його (їх) затримання. За сприятливою слідчою ситуацією, коли злочинець відомий, є достатні фактичні дані, що свідчать про конкретні обставини злочину, доцільно проводити такі слідчі (розшукові) дії:

– огляд місця події;

– затримання та особистий огляд підозрюваних;

– освідування підозрюваних;

– допит підозрюваних;

– допит свідків.

У цьому плані доречно навести позицію А.В. Мазур щодо того, що саме вирішення завдань розслідування та слідча ситуація визначають межі етапів розслідування. Не потрібно «прив'язуватись» до певного процесуального рішення, як і до вирішення якогось одного завдання, оскільки це може позначитись на повноті й ефективності розслідування. Звісно, потрібно враховувати, що не завжди проведення всіх необхідних, на думку слідчого, дій приведе до вирішення поставлених перед розслідуванням завдань. Невирішення поставлених завдань може бути

зумовлене також виникненням несприятливої слідчої ситуації. У цьому разі невирішені завдання підлягають «перенесенню» на подальший етап розслідування та вирішуються слідчим уже за допомогою ширшого арсеналу засобів і методів [5, с. 339].

За ситуацією, коли відомі окремі члени організованої групи, проте доказів достатньо для повідомлення про підозру лише одному з них, основні зусилля правоохоронців мають бути спрямовані на зібрання більшої доказової інформації. Інформація для цього може бути отримана за допомогою таких слідчих (розшукових) дій:

- огляду місця події;
- допиту свідків;
- призначення експертиз.

Також використовуються такі негласні слідчі (розшукові) дії:

- накладення арешту на кореспонденцію;
- огляд і виїмка кореспонденції;
- зняття інформації з транспортних телекомунікаційних мереж;
- зняття інформації з електронних інформаційних систем;
- спостереження за місцями можливої появи підозрюваних;
- використання конфіденційного співробітництва.

У ситуації, коли відомі окремі члени організованої групи, однак вони переховуються від слідства й суду, можуть проводитись такі слідчі (розшукові) дії:

- огляд місця події;
- допит свідків;
- призначення судових експертиз;

– надання доручення підрозділам Національної поліції України щодо встановлення особи злочинців та їх місця знаходження.

Алгоритм пошуку злочинця, на чому наголошує В.О. Малярова, включає послідовне вирішення таких завдань:

- виявлення джерел інформації про ознаки шуканого злочинця;
- побудова гіпотетичної моделі злочинця (шуканої особи) та встановлення його належності до широкої сукупності (класу) осіб за загальними ознаками або до вузької сукупності (групи) осіб за окремими ознаками;
- встановлення обмеженої, кількісно визначеної групи осіб, які перевіряються;
- встановлення особи, що перевіряється, тобто особи, яка згідно з обставинам кримінального провадження може бути шуканим злочинцем, та за необхідності отримання від неї зразків для експертизи відповідно до ст. 245 Кримінального процесуального кодексу України;
- ідентифікація конкретної особи;
- встановлення шуканого злочинця [6, с. 131].

Розшуковими заходами в цьому разі можуть бути пошук свідків-очевидців, перевірка за криміналістичними обліками та інші пошукові заходи. Можуть вилучатися відеозаписи з відеореєстраторів машин, прилеглих до місця події установ, з мобільних телефонів свідків і потерпілих.

Висновки. Аналіз матеріалів кримінальних проваджень дав змогу виділити такі слідчі ситуації відповідно до специфіки нашого дослідження:

- 1) виявлена організована група, є достатні фактичні дані, що свідчать про вчинення нею кримінального правопорушення (19%);
- 2) відомі окремі члени організованої групи, проте доказів достатньо для повідомлення про підозру лише одному з них (62%);
- 3) відомі окремі члени організованої групи, проте вони переховуються від слідства та суду (12%);
- 4) злочинці невідомі, однак виявлені факти вчинення створення або утримання місць розпуску та звідництва (5%);
- 5) інші ситуації (2%).

Правильне та своєчасне проведення визначення відповідних їм алгоритмів дій слідчого під час розслідування створення або утримання місць розпуску й звідництва, учинених організованими групами, дає змогу виявити докази, що забезпечить притягнення до відповідальності правопорушників.

Список використаних джерел:

1. Великанов С.В. Класифікація слідчих ситуацій у криміналістичній методиці : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / С.В. Великанов. – Х., 2002. – 22 с.
2. Весельський В.К. Слідча ситуація як категорія криміналістичної тактики / В.К. Весельський // *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. – 2011. – № 25. – С. 193–199.
3. Колесниченко А.Н. Криминалистическая характеристика преступлений : [учеб. пособие] / А.Н. Колесниченко, В.Е. Коновалова. – Х. : Юридический ин-т, 1985. – 144 с.
4. Лысенко В.В. Расследование уклонений от уплаты налогов, совершенных должностными лицами предприятий, организаций, учреждений / В.В. Лысенко. – Х. : Консум, 1997. – 192 с.
5. Мазур А.В. Межі початкового етапу розслідування / А.В. Мазур // *Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. Серія «Юридична»*. – 2015. – Вип. 61. – С. 435–441.
6. Малярова В.О. Тактико-криміналістичні та процесуальні основи пошуку та затримання злочинця : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / В.О. Малярова ; Нац. ун-т внутр. справ. – Х., 2005. – 238 с.
7. Назаренко К.Ю. Розслідування злочинів, пов'язаних зі створенням або утриманням місць розпусти і звідництвом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / К.Ю. Назаренко. – Дніпро, 2016. – 20 с.
8. Тіщенко В.В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : [монографія] / В.В. Тіщенко. – О. : Фенікс, 2007. – 260 с.
9. Шершньова В.О. Типові слідчі ситуації і програма дій слідчого на початковому етапі розслідування податкових злочинів / В.О. Шершньова [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/26721/%D8>.